

על "שבירת כלים" וכיבוד הורים מבוסס על הסרט: "עליה וקוץ בה"

הפעלה מתוך החוברת משפחה צוות חינוכי בית חינוך משפחתי

קישור לסרט



רציונל

בין המאפיינים של נוער מתבגר הם הנטייה לראות דברים ב"שחור-לבן", והנטייה לפעול ולהגיב בקיצוניות עד כדי "שבירת כל הכלים". כתוצאה מכך, במשפחות רבות מערכת היחסים בין הורים לילדיהם המתבגרים מלווה בניכור, במתחים ובהיעדר תקשורת חיובית ובונה. טשטוש הגבולות והסמכות ההורית יוצרים לא פעם אצל בני הנוער מציאות של הילוך על חבל דק בתוך המשפחה. מצד אחד – מצוות כיבוד הורים, מן הצד האחר – רצונו של הנער שיכירו בבגרותו, שיתנו לו עצמאות, שיתחשבו בדעתו ושישתפו אותו בהחלטות שמשפיעות על המשפחה. פעילות זו עוסקת בהיעדר דיאלוג משמעותי בין בני המשפחה, בבחירות קיצוניות של מתבגר, בתגובות שהן בחזקת "שבירת כלים", ובהשלכות של בחירות ותגובות אלו על כל הגורמים המעורבים, בין אם מעורבים מרצונם בין אם מעורבים שלא מרצונם: הורים, אחים, משפחה מורחבת (כדוגמת הסבתא בסרט "עליה וקוץ בה"). הפעילות מאפשרת למשתתפים להציע תגובות חלופיות שעשויות לשנות את הסיפור – תרתי משמע.

מטרות

- לברר עם המשתתפים את ההשלכות שעלולות להיות להחלטות קיצוניות וחפוזות.
- להביא למודעות המשתתפים את חשיבותה של מערכת היחסים עם ההורים כנדבך בבניין האישיות ובכלל.
- להציע מגוון תגובות שעשויות לקדם תקשורת ושיח עם ההורים.





מהלך הפעילות שלב א' – במליאה

- המנחה יציג את נושא הפעילות: משמעות הקשר המשפחתי, ובכלל זה קשר בין הורים למתבגרים, תקשורת בין בני המשפחה ותפיסת המציאות המשפחתית בעיני המתבגרים.
- המנחה יפזר על רצפת החדר כרטיסי מושגים ויבקש מכל משתתף לבחור כרטיס אחד בלבד, המבטא בעיניו יותר מכול "משפחה נורמטיבית חיובית".

כרטיסי מושגים





גבולות	פרגון	תקשורת
חולשה	הזדהות	מסירות
מחשבה	התענינות	ייעוד
הדדיות	שמחה	פרטיות



חמד
בית חינוך כמשפחה





- המנחה יבקש מכמה משתתפים לשתף את הקבוצה בבחירה ולנמק אותה .
- המנחה יקרין את הסרט "עליה וקוץ בה", ויבקש מכל משתתף לבחון במהלך הצפייה אם המושג הרשום על הכרטיס שבחר בא לידי ביטוי בסרט, וכיצד.
- לאחר הצפייה, יבקש המנחה מכל משתתף להביע באופן מוחשי על גבי הכרטיס את הקשר בין המושג שבחר לבין המציאות המשפחתית של מרים לאחר עזיבתה את הבית (לדוגמא: אם אין קשר – יסמן X או יצבע בשחור, אם יש קשר – יגדיל את האותיות ויעטר אותן וכדומה).
- המנחה יבקש מכל משתתף להציג את הכרטיס שבידו ולהסביר מה עשה. (למנחה: המטרה היא להמחיש למשתתפים כי מרים "שברה את כל הכלים" הקיימים במשפחה).
- המנחה יחלק למשתתפים דף: "משפטים נבחרים מתוך הסרט" ויבקש מהם לעיין בדף ולהשתמש במשפטים שבו במהלך הדיון.



משפטים נבחרים מתוך הסרט

"אני מקבלת כאילו
 סטירה בפרצוף שהילדה
 שלי הולכת מהבית."

"מרים הפסידה
 חיים של לחיות
 במשפחה."

"לא הרגשת
 שייכת לבית."

"יש גבול
 שילדים
 צריכים
 לדעת...
 עברת את
 הגבול."

"היא לא עשתה
 מעולם עם אימא
 מה שילדות
 עושות עם אימא."

"להחליט להכתיב
 להורים שלך
 איך לנהל את
 המשפחה."

"הלכת עם
 אגו מאד
 נפוח ולא
 פתחת את
 הבעיות."

"ברור שזה היה קטע
 מגעיל מצדו, אבל זה
 מה שהרגשתי."

"זה פגע בקשר
 שלי אתך."

"יכול להיות שלא
 הייתי צריכה להיות
 כל כך פיזיה."

"אחת בכיתה ט',
 יכולה להגיד: אני
 לא רוצה?"

"מה שהורים
 עושים הם
 מקווים
 שעושים את
 זה לטובת
 המשפחה."

"את לעולם
 תהיי הילדה
 שלי."

"זה היה כאילו
 מבחינתי גרוש."





שאלות לדין:

- מרים, בת ה-14, סברה כי הוריה צריכים היו לשתפה בהחלטתם להרחיב את המשפחה. מהי עמדתו של אביה? מהי עמדתכם שלכם לגבי שיתוף ילדים בהחלטות משמעותיות למשפחה?
- מרים עוזבת את בית הוריה בהחלטה של רגע, ואינה חוזרת במשך שלוש שנים. מה הניע את מרים להגיב בתגובה קיצונית כזו?
- מהן ההשלכות של מעשה זה על מרים? על ההורים? על האחים? על הסבתא?
- מרים "שוברת את הכלים". תגובה זו היא הפסד לכולם. לדעתכם, "שבירת הכלים" של מרים נובעת מחוזק או מחולשה? נמקו.
- תוך כדי יצירת הסרט ותהליך איחוי היחסים, מרים בוחנת את הדברים בפרספקטיבה של זמן. מה השתנה במחשבותיה וברגשותיה?
- מה, לדעתכם, הניע את מרים ליצור סרט על אודות ה"שבר" המשפחתי הפרטי שלה?
- לו הייתה מרים באה להתייעץ עמכם לפני שעזבה את הבית, מה הייתם מציעים לה לעשות? כיצד הייתם משכנעים אותה לכך?

שלב ב' – קבוצתי

המנחה יחלק את המשתתפים לקבוצות בנות 5-6 חברים, ויחלק לכל קבוצה את דף המשימה "כבד את אביך ואת אמך". המנחה יבקש מהם ללמוד ביחד את הטקסטים ולבצע את המשימות המצורפות.





"כבד את אביך ואת אמך" תמיד? בכל מקרה? ללא תנאים?

1. מה התחדש לכם על אודות מצוות כיבוד הורים?

"כבד את אביך ואת אמך" (שמות כ' יא)

משורשי מצווה זו:

ראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני א-לוקים ואנשים. ושייתן אל ליבו כי האב והאם הם סבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל עבודה ותועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו.

("ספר החינוך", מצווה לג סוף המאה ה-13)



2. הרמב"ם מביא דוגמאות קיצוניות מאד. מדוע לדעתכם בוחר הרמב"ם בדוגמאות אלו?

"עד היכן הוא כיבוד אב ואם? אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים - לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם, אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק."

"ועד היכן מוראם? אפילו היה לובש בגדים חמודות ויושב בראש לפני הקהל, ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו בפניו - לא יכלימם אלא ישתוק."

(רמב"ם, הלכות ממרים, פרק ו' הלכה ז' המאה ה-12)



3. מה ניתן ללמוד מ"חובת כיבוד" כלפי הילדים?

4. אם זה כל כך ברור, אז למה זה כל כך קשה?

5. למה מערכות יחסים בין הורים לילדים מורכבות כל כך?

כבוד הבנים

"הורים, ובייחוד הורים מסורים ביותר, מצפים ליחס של כבוד מצד ילדיהם. ואמנם זוהי מצוות התורה: "כבד את אביך ואת אמך", "איש אמו ואביו תיראו". גדולה וקדושה וחמורה היא מצווה זו, ואשרי מי שזוכה לקיימה כמאמרה, בשלמותה, בכל דקדוקיה וכוונותיה.

אבל גם על ההורים ישנה חובת כיבוד כלפי ילדיהם שנתבגרו. זהו חלק ממצוות חינוך שההורים מצויים עליו. על ההורים לזכור שילדים שנתבגרו דורשים הכרה בבגרותם, ואינם רוצים שיוסיפו לראות בהם ילדים. ואם אין מכירים בבגרותם, או אפילו מתעלמים ממנה גרידא, הרי הם נוטים להוכיח את בגרותם על ידי התמרדות [=מרד] בדיבור או גם במעשה, וסופה מי ישורנה ומי ישערה. על ההורים להכיר בסימוני בגרות של ילדיהם ולהוכיח הכרה זו להלכה ולמעשה... אשרי ההורים העומדים במאמץ זה בכל יכולתם, ואשרי הילדים הזוכים להורים כאלה".

(הרב אלימלך בר שאול, "ריח מים". אמצע המאה ה-20)

שלב ג' – במליאה

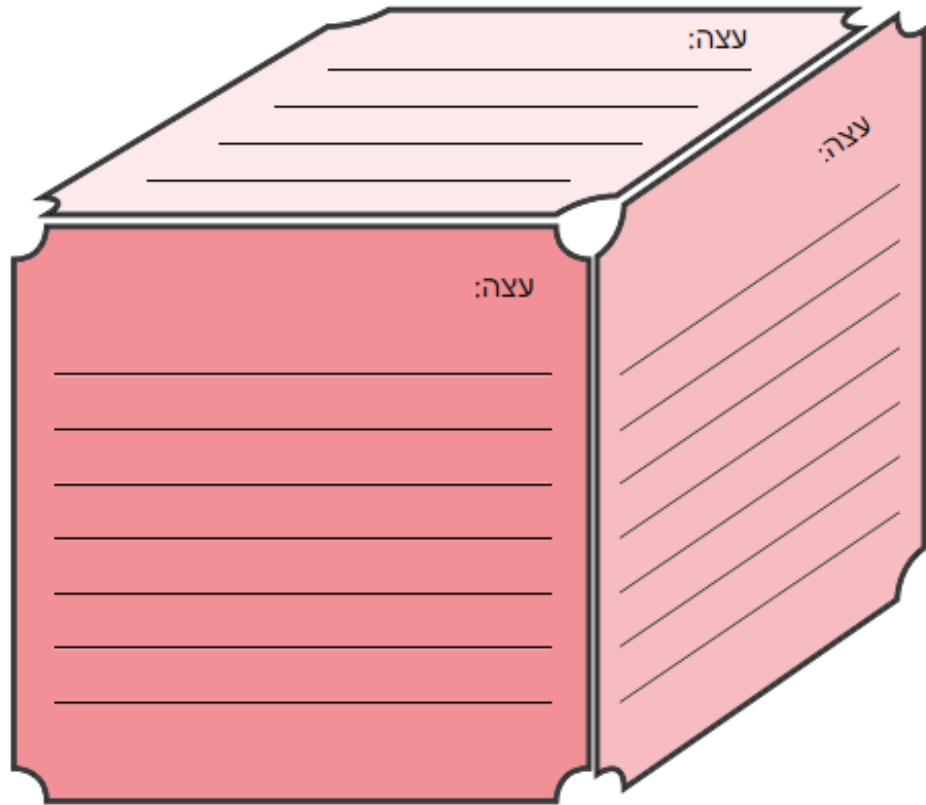
שאלות לדיון:

- שתפו את המליאה בדברים שעלו בדיון הקבוצתי ביחס למורכבותם של מערכות היחסים שבין הורים לילדיהם.
- על-פי המקורות העוסקים בכיבוד הורים וכיבוד הבנים, במה חייב כל אחד מן הצדדים (הורים וילדים)?
- המנחה יחלק למשתתפים דף משימה אישית: "קוביית העצה הטובה" ויבקש מן המשתתפים לרשום על דופן מס' 1 בקובייה, עצה לשיפור התקשורת עם ההורים.
- המנחה יאסוף את הדפים ויחלק אותם שוב באופן אקראי. כל משתתף ירשום את העצה שלו על דופן מס' 2 בקובייה.
- המנחה יחזור על פעולה זו פעם שלישית. כל משתתף ירשום את העצה שלו על דופן מס' 3 בקובייה.
- המנחה יחלק את הדפים בפעם הרביעית.
- המנחה יבקש מכל משתתף לקרוא את שלוש העצות שרשמו חבריו על גבי הקובייה, לבחור עצה אחת שהוא מסכים אתה, ולשתף את המליאה בבחירתו.



קוביית העצה הטובה

- ◆ חשוב על אירוע במשפחתך (שהורריך היו מעורבים בו) שבו נהגת בדרך שקידמה את מערכת היחסים עם ההורים וגרמה לתחושה טובה.
- ◆ נסח את תגובתך כעצה שאותה אתה מעניק לחבר.



אפשר להיעזר במילים המנחות שלהלן:

תשומת לב, הקשבה, לא לשפוט, יחד, לשתף, עצות, לעודד, להזדהות, לסמוך, שיחות והסכמים, לימודים, איזון, להיעלב, מצוקה, פרסיות, לשים גבולות, להתעלם, להרגיש שווים, חכמה, אווירה מכבדת.

שאלה לסיכום :

חשבו על תובנה אחת שתוכלו ליישם במשפחה שלכם. אם תרצו, שתפו את הכיתה בתובנה.

